

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrť leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
živajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede popoldne.

Stev. 33.

V Mariboru, dne 15. avgusta 1901.

Tečaj XXXV.

† Stolni dekan dr. Ivan Križanič.

„Njih trupla so v miru
pokopana, njih ime pa živi
od roda do roda.“
Sirah, 44, 14.

V petek 26. julija popoldne so iz Maribora spremili k večnemu počitku kanonika dr. Jožefa Pajeka, kateremu je zadnji »Gospodar« zapisal nekaj vrstic v slovo in spomin. V soboto 27. julija je z jutranjim vlakom zapustil žalostno kapiteljsko hišo njegov stari prijatelj, stolni dekan dr. Ivan Križanič. Šel je v svoj domači kraj, da drugi dan slovesno blagoslovi nov veliki oltar v novi cerkvi Sv. Križa. Slovesnost je bila velika in radostna. Farani so se veselili, da je sedaj težavnemu delu, zidanju nove cerkve, postavljen venec na glavo, srce se jim je pa radostilo tembolj, ker je to lepo opravilo opravil njih odlični rojak, ki je pri delu tudi zdatno pomagal. Imel je pridigo, v kateri je nenavadno milo govoril na srce nebrojnemu ljudstvu, potem pa slovesno sv. mašo kot stolni dekan v škofovski opravi. Bil je to. v resnici dan veselja za župnijo Sv. Križa, pa tudi za stolnega dekana samega. Po ravnokar minolih dnevih bridke žalosti je bil ta dan nekak balzam za njegovo srce. Tudi on se je ta dan iz srca veselil z veselimi.

Drugi dan je še ostal med svojimi, obiskal zlahto, prijatelje in znance in ni pozabil tudi svojih rajnih na pokopališču. Tu je božda še izrekel željo, da bi rad počival blizu svoje matere.

Pa kmalu so se izpolnile svetopisemske besede, da smrt pride kakor tat po noči.

Nekako po polnoči od ponedeljka do torka so ga napadle hude bolečine, ki se niso dale utolažiti. Telesne moči so polagoma poje-male, poklicana zdravnik sta hitro spoznala, da tu človeška moč ne more več pomagati. Prevideli so bolnika s sv. zakramenti za umirajoče in potem je potrpežljivo prenašal hude bolečine in od časa do časa padel v nezavest. V sredo 31. julija je okoli 2. ure popoldne izdahnul svojo blago dušo. Križevska cerkev, ki je pred kratkimi dnevi kakor nevesta bila praznično opravljena, si je oblekla žalno obleko, zvonovi, ki so se komaj še odpočili od slovesnega zvonjenja, so zapeli otožno, srce pretresujočo mrtvaško pesem.

Brzjav je na vse strani nesel žalostno novico: stolni dekan dr. Ivan Križanič je mrtev. Kakor strela iz neba je globoko pretresla vsakogar, ki je poznal rajnega gospoda. In kdo ni poznal na slovenskem Štajerskem dr. Križaniča? Poznal so ga kmetje kot slovečega podigarja ali kot podpiratelja mnogih dijakov, poznali so ga posvetni gospodje kot tovariša ali kot iskrenega rodoljuba, učitelji kot skrbnega zagovornika v deželnem šolskem svetu, duhovniki lavantinske škofije večinoma kot svojega profesorja in modrega svetovalca.

Telesne ostanke so v veličastnem sprevodu, katerega je »Slov. Gospodar« že popisal, shranili na pokopališču Sv. Križa. Rajni je rad zahajal med svoje rojake, ljubil iz srca svoj domači kraj in svoje ljudi, in sedaj mu je Previdnost naklonila, da v domači zemlji med svojimi bližnjimi rojaki čaka sodnjega dne.

Njegovo truplo je v miru pokopano na lepem Murskem polju, njegovo ime pa bo živelo med Slovenci od roda do roda. Spominjajoč se besed slavnega Slomška: Hvaliti svoje rajne dobrotnike, povzdigovati njihova lepa dela in znamenite zasluge, nam je ravno toliko dolžnost, kakor njih slavne vzglede posnemati, hočemo tu podati kratek obris njegovega življenja in predočiti nekatere lepe lastnosti v njegovem značaju.

* * *

Dr. Ivan Križanič se je porodil dne 12. avgusta 1843 v Borecih, v župniji Sv. Križa na Murskem polju od poštenih in premožnih kmetijskih starišev. Njegova mati je znala z duhovitim pripovedovanjem kratkočasiti, bila je pa tudi pobožna krščanska mati in skrbna gospodinja. Toda mati je zgodaj umrla in oče se je oženil drugokrat; mačeha pa je preživela svojega odličnega pastorka, ki jo je spoštoval kakor svojo mater.

Ko je le malo porasel, je moral očetu pomagati pri kmetijstvu in rajni gospod se je še v poznih letih rad spominjal, kako sta z očetom orala. Veselje do dela se mu je že takrat vcepilo v srce in mu je ostalo celo življenje. Ker je deček kazal bistro glavo in zlahtno srce, so ga poslali v Gradec v latinske šole. Tu je v naukih dobro napredoval, zavoljo svojega ljubeznivega vedenja in živahne narave je pa bil tudi ljubljenec svojih tovarišev-dijakov.

Leta 1859. se je sedež lavantinskih škofov preselil od Št. Andraža na Koroškem v Maribor in tedaj se je Mursko polje s Slo-

Pisma mladega urednikoviča.

Mladi urednikovič se Vam klanja in Vas pozdravlja! Kako se veseli, da more zopet z Vami kramljati! Dolgo časa mu je bilo to zabranjeno. Kadarkoli sem prosil našega strogega gospoda in urednika, da Vam smem pisati kratko pisemce, odgovoril mi je z velevažnim izrazom v obrazu: Mladi ljudje se javnosti ne smejo vsiljevati! In mladi urednikovič se je moral zopet molče vsesti za uredniško mizo, vse tiskarsko in uredniško osobje pa je ob takih prilikah zakihalo od smeha zavoljo njegove ponesrečene prošnje ... Mladega urednikoviča je bolelo srce in žalost si je vzela kvartir v njegovi duši. Vi pa ste gotovo opazili, da je bil naš list večkrat prav žalostno pisan. Sedaj veste, zakaj. Toda naš gospod in urednik je pred kratkim izginil v letovišče — Bog ga dolgo tamkaj ohrani — in Vaš mladi urednikovič je sedaj za nekoliko časa prost, prost kakor lahko-krila ptica pod sinjim nebom. Iz te prostosti Vam danes pošilja kratko pisemce.

Srce mi poskakuje veselja, pa ne samo da Vam smem danes pisati, ampak da Vam morem danes tudi nekoga predstaviti. Kaj me gledate tako čudno? Pesnik poje:

Gorje mu, kdor v nesreči biva sam,
A srečen ni, kdor srečo vživa sam,
toda mladi urednikovič že dalje časa ne okuša več takega gorja. Mladi urednikovič

namreč ni več sam, dobil je tovariša. Ta tovariš je mladi urednikovič »Našega Doma«. Dovolite, da Vam ga predstavim. Predstavljam Vam ga!

Hej, to Vam je fant, mladi urednikovič »Našega Doma«! Kadar greva k bližnji tobakarni po loterijske številke, da jih potem natisnemo v »Slov. Gospodarju«, vse gleda po ulici za nama. In ko se postavlja pred ono tablico, na kateri so zapisane številke, vse loterijske sestre in vsi loterijski bratje se s ponosom ozirajo na naju, češ, tudi ta dva se, kakor mi, pečata s skrivnostno loterijsko vedo. In jaz, mladi urednikovič »Slov. Gospod«, se samozavestno razkoračim pred loterijsko tablico, razpnem svoja pleča na široko, mladi urednikovič »Našega Doma« pa položi papir na nje in piše številke, katere mu na glas čitam z loterijske tablice. Potem se obrneva ter korakava nazaj v uredniške prostore. In zopet se na ulici vse ozira za nama, češ, to sta Vam fanta!

In še takrat bi naju morali videti, kadar hodiva po agitacijskih potih, da širiva najine liste in najine zdrave nazore! Takrat se s prevdarkom in premislekom imenitno postavljava. Nekdo, ne vem kdo, pa gotovo naju je že občudoval na najinih agitacijskih potih in naju ima rad, nama je poslal razglednico. Na njej sta dva mucka, ki ravno tako zvito gledita, kakor midva mlada ured-

nikoviča. Pod muckoma pa stojijo besede: »Kam pa tako podjetno? Širit? Takemu parčku pač ni mogoče ničesar odredi!...« Ah, da bi res tako bilo! Toda midva znava o agitacijskih vspehih peti tudi žalostne pesmi!

Prepričan sem da je v obče velika sreča za Vašega mladega urednikoviča, ker ima ob sebi tako ljubega tovariša. Premislite samo eden slučaj! Uredniki in urednikoviči so v vedni nevarnosti, da jih zaprejo v luknjo, če zapišejo kedaj kako preostro besedo. Vaš mladi urednikovič je sicer dobrodušen in krotek človek, toda kadar mora s svojim peresom v boj, takrat zavre v njem tista junaška kri, ki se je nekdanj pretakala tudi po žilah njegovih pradedov, ko so se bojevali proti krutim Turkom, in ob takih prilikah zna tudi mladi urednikovič ostro pisati. Kaj bi bilo, ko bi bil Vaš mladi urednikovič v temni jetniški celici, Vaš mladi urednikovič, ki je tako rad vesel in tako rad v prijetni družbi? Gotovo, Vaš mladi urednikovič bi v ječi od žalosti in sramote umrl. Zdaj pa vem, da bo me prišel, ako bi se kedaj kaj takega zgodilo, moj dragi tovariš od »Našega Doma« obiskat pogosto, če ne vsak dan. Celó to se lahko zgodi, da bova sedela skupaj. Moje srce je veselo ob tem tolažljivem pogledu v bodočnost.

Sedaj pa se moram posloviti od Vas. Do svidenja! Vaš mladi urednikovič.

venskimi goricami ločilo od sekovske škofije in prišlo pod oblast lavantinskih škofov. Takrat je tudi Križanič zapustil Gradec in prišel v Maribor, kjer je bil sprejet v novo semenišče imenovano »Viktorinum«. Tu je leta 1864. z izvrstnim uspehom dokončal latinske šole. Nadarjenemu in brhkemu, zraven pa dokaj premožnemu mladeniču je bil sedaj svet odprt. A Gospod si ga je izvolil za svojo službo, Ivan Križanič je čutil v sebi glas, ki ga je klical v duhovski stan. Dober krščanski mladenič ni prezrl tega klica, izvolil si je šotor Gospodov za svoj delež, stopil je v lavantinsko bogoslovnico v Mariboru. Sv. pismo pravi, da kdor prime za plug, se naj ne ozira nazaj; tako je storil mladi bogoslovec Križanič. Zapustil je svet in se z vsem navdušenjem poprijel bogoslovnih študij, v katerih je vrlo napredoval. Zraven je pa bil vedrega čela in veselega srca. Ker je imel od narave dar lepega petja, je v cerkvi s svojimi tovariši s petjem povelečeval čast božjo, v družbi pa razveseljeval svoje tovariše. Ker se je lepo vedel in dobro učil, je bil že v tretjem letu bogoslovja posvečen v mašnika in sicer 23. julija 1867. Ko je že zadnje leto prebil v bogoslovju, so ga poslali za kapelana k Sv. Martinu pri Vurbergu. Ondotni župnik je slovel daleč po svoji svetosti in izredni marljivosti. Dušno-pastirska opravila je skoro vsa sam opravljal in tako je njegovemu pomočniku preostalo veliko časa prostega. Ivan Križanič je vedel dobro, da je čas več vreden kakor zlato, in ga je tudi zato dobro porabil. Pridno se je učil še dalje bogoslovnih ved in se pripravljaj na težke izkušnje, katere mora napraviti duhovnik, ako hoče postati doktor sv. pisma.

Pri Sv. Martinu je služboval do 14. sušca 1871, potem pa ga je škofijstvo prestavilo v predmestno župnijo sv. Magdalene v Mariboru. Tu ga je pa čakalo silno veliko dela. Imel je mnogo opraviti v soli in pa v javni bolnišnici. Križanič je svoje dolžnosti vestno izpolnjeval in si je ravno tu pridobil veliko dušnopastirsko izkušnost, previdnost in izurjenost. Vkljub mnogemu delu in da so ga večkrat prijatelji obiskovali, je vendar nadaljeval svoje študije in v oktobru l. 1873 postal doktor sv. pisma. Potem je služboval še naprej pri sv. Magdaleni do l. 1875. Dne 1. sušca 1875 je pa nastopil službo profesorja bogoslovja in sicer je učil in razlagal hebrejski, sirski, arabski, kaldejski jezik in sv. pismo stare zaveze. Pozneje je zaporedoma učil skoro vse druge bogoslovne predmete in nekaj časa učil tudi na mariborski gimnaziji veronauk mesto svojega bolnega prijatelja dr. Pajeka. Nekaj let je bil tudi podravnatelj v kn. šk. bogoslovnici v Mariboru in kot tak je leta 1882 postal kn. šk. duhovni svetovalec.

Poleg mnogoterih opravil, ki mu jih je nalagala služba, je pa dr. Križanič še drugače vsestransko deloval z besedo in peresom. Malo je menda cerkev v škofiji, kjer bi ne bil dr. Križanič pridigoval. Sukal je pa tudi pridno pero. Kot profesor je pisal razne poučne in kratkočasne članke za »Slovenskega Gospodarja« in druge časnike; za Mohorjevo družbo je spisal »Zgodovino sv. katoliške cerkve«, ki jo je družba izdala od leta 1883—1887.

Marljičeva in učenega bogoslovnega profesorja je na priporočilo škofovo svetli cesar dne 30. decembra 1884 imenoval za stolnega kanonika lavantinskega kapitola in je kot tak bil instaliran meseca januarja 1885. leta. Kot kanonik je imel zopet dokaj posla v različnih zadevah, tičočih se uprave škofije. A tudi s peresom je še naprej pridno deloval. L. 1888 je popisal svoje potovanje v Rim in nekaj let pozneje v Lurd. Posebno poljudne so njegove knjižice o štirih poslednjih rečeh. Za Mohorjevo družbo je spisal več let »Razgled po katoliških misijonih«. Ko je izšel novi katekizem, je dr. Križanič začel spisovati razlago za pomoč mladim katehetom, pa tudi za domače berilo. To delo obsega dva zvezka, ki štejeta skupaj 663 strani in sta izšla l. 1899 in 1901. Ko je

l. 1898 v Mariboru začel izhajati znanstveni bogoslovni list »Voditelj«, je tudi vanj spisal dr. Križanič več krajših člankov. Komaj da je končal »Razlago velikega katekizma«, lotil se je že novega dela. Hotel je spisati in v »Voditelju« priobčiti zgodovino slavnega lavantinskega škofa Jurija Stobeja (1584—1618), a ga je prehitela smrt.

Znatnih zaslug za naše slovstvo in narodno življenje si je pridobil kot dolgoletni predsednik katol. tiskovnega društva v Mariboru. Kot predsednik tega društva, ki izdaja tudi »Slov. Gospodarja«, je imel dokaj sitnob in sicer popolnoma po krivici, ker on ni urejeval lista. Ker je imel za svoje ljudstvo, čegar sin je bil, čuteče srce, zato so ga črtili in preganjali vsi sovragi našega ljudstva, ki ne morejo Slovencev živih trpeti. Dr. Križanič je ljubil svoj narod, kakor je dolžnost vsakega poštenega človeka, in se je potegoval za njegove pravice. Bil je pa vselej zmeren in ni zato sovražil drugih narodov, pa usoda poštenih slovenskih rodoljubov od Cirila in Metoda do današnjega dne je pač ta, da morajo veliko trpeti.

Tudi pri Posojilnici mariborski je vrlo deloval od njenega začetka do svoje smrti. Ta zavod je za nas velikega pomena, ker je kmeta otel iz krempelj brezvestnih oderuhov; kako lepo je pa napredoval, priča veličastno poslopje »Narodnega Doma« v Mariboru. Dr. Križanič je hvalo dolžan tudi marsikateri gospod posvetnega in duhovskega stanu. Kako bridko je ubogemu dijaku v tujem mestu, če nima kam jest iti, to ve najbolje tisti, ki si je sam to izkusil. Neresnični je tisti pregovor, da s praznim želodcem človek ložje študira; le toliko je resnice na tem, da se dijak rad prevzame in zaleni, če je obložen z vsem dobrim, toda z izstradanim želodcem, da se ti pred očmi temni, študirati, to je hudo in škodljivo. Marsikateri v dijaških letih vsled lakote telesno zahira in še v poznih letih čuti na svoje dijaškega stradanja, ali pa mora v zgodnji grob.

Dr. Križanič sicer sam kot dijak ni tako hudo trpel, a je imel čuteče srce za uboge dijake. Dolgo let je vodil in krepko podpiral dijaško kuhinjo, v kateri dobijo ubogi dijaki zdravo kosilo. Milo je bilo gledati, kako so v jeseni starši in dijaki oblegali stanovanje dr. Križaniča in prosili za hrano v dijaški kuhinji. On pa jih je prijazno sprejemal in pomagal, kjer se je le dalo.

Lansko leto se je ustanovilo v Mariboru Marijanišče. To je zavod za mestne dekle, ki nimajo službe. Marsikatero pošteno dekle pride iz dežele v mesto služiti, kjer se pogostoma izpridi in izgubi. Posebno je velika nevarnost v mestu za žensko, če nima službe. V tem zavodu pa dekle pod skrbnim vodstvom šolskih sester dobijo zavetje in postržbo, dokler se ne najde primerna služba. Dr. Križanič je bil predsednik temu zavodu.

L. 1890 je po odhodu g. Fr. Ogradija, sedanjega opata celjskega, bila v bogoslovnem učilišču izpraznjena stolica za dušno pastirstvo. Poverili so jo kanoniku dr. Križaniču, ki je predaval ta predmet do svoje smrti. Tega predmeta se učijo bogoslovci zadnje leto svojih študij in je posebno važen za dušno-pastirsko delovanje. Profesor Križanič je obdeloval svoj predmet prav zanimivo, poljudno in nazorno. Do svojih učencev je imel iskreno ljubezen, kakor bi jo moral imeti vsak učenik. Še v poznejših letih so se njegovi nekdani učenci z zaupanjem obračali nanj, on pa je vsakogar ljubeznjivo spejel. Imel je pač rajni blago srce in ni nikdar hotel komu greniti življenja, ampak vsakemu napraviti veselje, kjer je le bila prilika. Zato je pa imel tudi mnogo prijateljev, znancev in častilcev. Kjer je pa bilo treba svarila in resne besede, pa tudi ni molčal, a vselej je to storil zmerno in uljudno.

Ko je početkom tega leta bil imenovan stolnim dekanom, so mu iskreno častitali mnogobrojni prijatelji in želeli mnoga leta.

Njegovi sorojaki duhovniki so mu v spomin podarili lepo mitro ali škofovsko kapo.

Toda človeške misli niso božje misli. Božja previdnost ga je še v krepkih letih poklicala na drugi svet. Lansko leto ga je spomladi dalje časa mučila influenza, a on se je trdno branil in se ni dal podreti v posteljo. Bilo bi pa boljše, da je to storil. Potuhnjena bolezen je zapustila svoje sledove; od onega časa je vidno hiral in se nagloma staral. Čutil je tudi sam, da se mu dnevi tudi približujejo h koncu, kar je večkrat rekel svojim prijateljem. Misli je pogostoma na smrt. Lani ob koncu počitnic je šel še v Marijino Celje, kakor je rekel, prosit Marije za srečno smrt. S solznim očesom se je poslovil od Marijinega Celja in rekel, da ga ne bo nikdar več videl. Njegova slutnja se je le prehitro izpolnila. Še ni leto dni in že stojimo ob svežem grobu vrlega moža.

V zadnji pridigi je rekel svojim župljanom, oziraje se na končano stavljenje nove cerkve: Dokončali ste lepo, sveto, pobožno krščansko delo... Te besede pa veljajo tudi njemu. Mi pa ohranimo rajnega v blagem spominu, večni sodnik pa mu naj podeli nevenljiv venec zveličanja! F.

Delavska plača v Halozah.

Iz Haloz.

Ptujska giftna kropa »Štajerc« povzdiguje mestjane, domišljujoč si, da vsi na deželi živimo od mestjanov. Toda stvar je ravno narobe.

Tudi v zadnji številki »giftne krote« je neki modrijan iztuhtal, da bi mi Haložani morali od gladu umreti, ako bi teh blaženih Ptujčanov ne bilo. Res je, da imajo Ptujčani v Halozah svoje gorice ter morajo, ako hočejo gorico vzdržati, imeti v prvi vrsti ljudi, da jim to delo opravljajo. Pa ptujski dobrodušni mestjani si potem še v milost in dobrotu štejejo, da plačajo ubogemu delavcu, ki od jutra do večera teško dela ob svoji hrani, celih 20 krajcarjev ali do večjih 25 kr. Ali je to plačilo za delavca, kateri dela teško od jutra do večera v gorici ob svoji hrani? Z 20 krajcarji naj bi sebe in otroke preživel in oblekel?

Ako pa je po teden dni slabo vreme, potem pa živi, ako imaš od česa! Kje si takrat, ti »Štajerc« in mestjan, da bi dal podporo ubogemu delavcu. Saj ima nemška šparkasa dovolj drobiža, torej vun ž njim!

Glej torej in poslušaj, ti ptujski klopotec, kdo ima hasek, delavec, ki dela skoro zastoj — 20 krajcarjev se ni dosti za jed, — ali pa mestjan, ki ima tako cene delavce?

Primerna plača za teško delo brez hrane bi bila 50 kr. na dan. Toraj mestjan pri enem delavcu prihrani na dan 30 kr., koliko toraj na leto, ako jih več dela?

Potemtakem ne živimo mi Haložani od Ptujčanov, temveč vi od nas. Ako mi delo pustimo, ne veljajo vaše gorice prav nič, ali pa ste primorani, na mesto 20 kr., 60—70 kr. ali pa še več plačevati.

Ti »Štajerc«, ki se repenčiš, da si prijatelj ubogega ljudstva (???), glej da nam bodo mestjani bolje delo plačali, potem si lahko domišljuješ, da mi od mestjanov živimo. Dokler pa bomo pri tej borni plači, pa se ne bomo uklanjali mestjanom.

Haložan.

Politični ogled.

Podpredsednik državnega zbora Prade bo odložil podpredsedništvo. Kot vzrok odstopa navaja, da se hoče posvetiti zopet organizaciji svojega volilnega okraja. To je že tudi eden vzrok, kajti Vsenemci Pradetu podkopavajo tla v njegovem volilnem okraju prav pridno. Vendar glavni vzrok pa bo ta, ker mu Vsenemci očitajo, da je podpredsedništvo prevzel iz sebičnih name-